

Oba izdanja imaju potpuno isti sadržaj članaka, otštampanih onako kako su ih autori napisali. U vezi sa ovom odlukom Institut za mlekarstvo u potpunosti se sporazumeo sa Stručnim udruženjem mljekarskih privrednih organizacija Hrvatske.

Sedmim brojem započelo je izlaženje časopisa »Mlekarstvo« — izdanje ćirilicom pod upravom Instituta za mlekarstvo u Beogradu — Savska ulica 35. Institut se stara o izdanju časopisa »Mlekarstvo«, koji se štampa ćirilicom.

Uprava stručnog udruženja mljekarskih privrednih organizacija Hrvatske u Zagrebu ocenila je pravilno vrednost inicijative Instituta za mlekarstvo u Beogradu i stručnjaka iz NR Srbije, te je sa svoje strane pružila punu suradnju u tehničkim pripremama za izlaženje lista ćirilicom u Beogradu. Ovom prilikom Institut za mlekarstvo smatra svojom dužnošću da se zahvali Udruženju na ukazanoj saradnji i drugarskoj pomoći.

Nastupajući sa prvim brojem mljekarskog časopisa — ćirilicom, mi smatramo da izlazimo ususret željama i potrebama naših čitalaca. Redakcioni odbor u Beogradu umoljava saradnike da obrađuju ona pitanja koja su najvažnija i koja će najviše zainteresovati čitaoce iz dotičnih krajeva. U tom smislu očekujemo od naših saradnika i čitalaca podršku i potrebne predloge. U isto vreme pozivamo sve čitaoce, saradnike i mljekarske radnike da časopis šire kod svih kojima može korisno poslužiti. Na taj način list će još bolje ispuniti svoj zadatak i pomoći razvoju mlekarstva u našoj zemlji.

REDAKCIONI ODBOR

Benko Ivan, Ljubljana

50-GODIŠNJICA ZADRUŽNE MLJEKARE U VRHNIKI

Mlekarstvo u Sloveniji slavi ove godine dva značajna jubileja: 80-godišnjicu, otkako je došlo iz Bohinja u Tolmin švicarsko sirarstvo, i 50-godišnjicu mljekarskog zadrugarstva. Zapravo se od god. 1896. počelo osnivanjem mljekarskih zadruga. Mi slavimo 50-godišnjicu mljekarskog zadrugarstva, jer je ono pred 50 godina, t. j. oko god. 1904. doseglo prvi vidljivi uspon, koji je bio ne samo od gospodarskog nego i političkog utjecaja.

Razvoj i prve početke sirarstva u Tolminu ukratko smo opisali već u »Mlekarstvu« br. 2 god. 1953. (»Zadružna sirana u Kobaridu«). Sada ćemo ukratko opisati samo početke mljekarskog zadrugarstva, a posebno ovogodišnju jubilarnu zadružnu mljekaru u Vrhniki.

Najprije treba ustanoviti da ostale t. zv. »Sirarske družbe« društva, koje su osnivane u Bohinju i Tolminu, nisu utjecale na mlekarstvo drugih područja Slovenije. Što je pak konkretno omogućilo, da su se počele osnivati mljekarske zadruge? Navest ćemo samo najvažnije faktore:

- nova tržišta za mlijeko i mliječne proizvode,
- poboljšanje prometnih veza, a prije svega nove želj. pruge,
- napredak u proizvodnji mljekarskih strojeva i sprava,
- porast opće naobrazbe među seljacima,
- primjerna pravna osnova, t. j. zadružni zakon od 9. IV. 1873.

Bez oklijevanja možemo ustvrditi, da je najmoćniji između gore navedenih faktora upravo bila pojava novih tržišta za mlijeko i mliječne proizvode. Tako novo tržište za Sloveniju bio je Trst, koji se potkraj prošlog stoljeća vrlo naglo razvio u drugu najveću luku u Evropi. Radi porasta pučanstva i radi povećanja standarda brzo je narasla potreba za hranom, a među ostalim i za mlijekom i mliječnim proizvodima. Pokraj Trsta možemo spomenuti Opatiju i druga ljetovališta na Jadranskoj obali, koja su se istodobno razvijala s upravo tolikom brzinom. Zato nije čudo, da se jednog dana pojavila potreba, da se za opskrbu Trsta, Opatije i drugih krajeva na Jadranskoj obali privuku nova područja. Konačno tu nije bilo ništa teško, jer se nešto slično događalo u cijeloj bivšoj monarhiji. Oko svih većih potrošačkih centara uvelike su osnivane mlje-

Zadružna mljekara u Vrhniki

karske zadruge, a osobito oko Beča, Praga, Graza i Trsta. Proizvođači mlijeka, koji su tada bili odviše udaljeni od potrošačkih centara, da bi mogli dostavljati mlijeko bilo u trgovinu, bilo direktno potrošaču, počeli su se združivati, nabavili su si potrebne strojeve i aparate za pasteriziranje mlijeka i tako je bio omogućen prijevoz na veće udaljenosti, a to je s druge strane bilo olakšano novim željezničkim prugama. Vidimo također, kako praktički nastupaju svi naprijed navedeni faktori i kako svaki po sebi omogućuje porast mljekarskog zadrugarstva.

U razdoblju od god. 1896—1904. na području, koje gravitira prema Trstu, osnovane su 42 mljekarske zadruge. Od toga 40 u bivšoj Kranjskoj, 2 pak u Slovenskoj Istri.

God. 1904. osnovane su mljekarske zadruge u Vrhniki i Prestranku kod Postojne, ali danas djeluje samo prva. U zadružni registar bila je upisana 19. X. 1904.

Od kolikog je značenja mljekarsko zadrugarstvo za slovenske seljake, najbolje vidimo iz izvještaja, koji je bio podnesen skupštini »Kranjske kmetijske družbe« za god. 1905. »..... ove zadruge i sirane unovčile su 9,183.000 litara mlijeka, a zajedno s privatnim mljekarama i preko 10,000.000 litara — dakle preko 1,500.000 Kruna, što je zapravo potpuno novi dohodak tih seljaka, koji su učlanjeni u mljekarskim zadrugama.« Zapravo je zasluga mljekarstva, da se broj goveda u 10 godina povećao za nekih 26.000 grla. Gotovo s pravom možemo tvrditi, da je mljekarsko zadrugarstvo pred 50 godina doseglo svoj prvi vidljivi uspon.

Pogledajmo ukratko razvoj mljekarske zadruge u Vrhniki. Već prve poslovne godine pristupilo je u tu zadrugu 126 članova, a do konca 1908. broj članova povećao se na 400, i na tom je broju ostao do obnove poslovanja zadruge poslije prvog Svjetskog rata kada je zadruga ponovno proširila područje svog djelovanja. Oko godinu dana je zadruga davala sve sabrano mlijeko Mljekarskoj zadruzi u Logatcu (koja ga je pasterizirala i slala u Trst). God. 1905. sklopila je ugovor s trg. tvrtkom »Trifolium« na 10 godina. Imenovana tvrtka obvezala se otkupiti sve mlijeko za 12.25 dinara (1 dinar = 0.01 kruna) i nabaviti sve potrebne strojeve za preradbu mlijeka. Zadruga se obvezala izgraditi potrebnu zgradu. Novu mljekaru počela je graditi god. 1905., a dograđena je god. 1907. Tako je mljekarska zadruga u Vrhniki bila najjača po broju članova, a bila je i vlasnica najljepše mljekare na slovenskom jugu.

Nekako prije 50 godina postalo je goruće pitanje mljekarska škola za sve slovenske krajeve. God. 1905. i 1906. bili su održani osamtjedni mljekarski tečajevi kod mljekarske zadruge u Donjem Logatcu. Budući da je nova mljekara imala bolje uvjete za školovanje, to je god. 1907. održan u Vrhniki tromjesečni tečaj. Bio je završen 7. srpnja, a istodobno je bila također otvorena nova mljekara. Svi kasniji mljekarski tečajevi bili su petmesečni i održavani su od 15. travnja do 15. rujna. Školu su pohađali kandidati iz svih slovenskih krajeva; pored bivše Kranjske, također i Štajerske, Koruške pa Primorja. Bilo ih je obično više od propisanog broja 14, a i po 20.

Kao najjača mljekarska zadruga, vlasnica najbolje opremljene mljekare i sjedište mljekarske škole, postala je Vrhnika uskoro mljekarski centar za sve slovenske krajeve. God. 1904. bilo je na Vrhniki takovih priredaba, na kojima su sudjelovali predstavnici tadanjeg ministarstva poljoprivrede iz Beča. 31. svibnja 1909. bila je velika izložba maslaca. To je bila prva izložba maslaca na slovenskom tlu, gdje se ocjenjivao maslac po točkama. (Bila je i prije jedna takova izložba u Ljubljani, na kojoj se maslac nije ocjenjivao). 1. srpnja bila je tamo također skupština Mljekarske sveze (osnovane god. 1907.), 2. i 3. srpnja održan je i tečaj za funkcionere mljekarskih zadruga. Upravitelj mljekarske škole i pokretač sveg ostalog rada bio je slovenski mljekarski stručnjak Rado Legvart. Žalosno je, da je sve to prekinuo prvi Svjetski rat.

Mljekarska zadruga u Vrhniki razmjerno je dobro prošla za prvog svjetskog rata. Radila je sve do 30. IV. 1918., iako s manjim količinama mlijeka. Kad je izvoz mlijeka u Trst bio onemogućen, počela ga je odašiljati u Ljubljanu.

Budući da je po završetku prvog svjetskog rata bilo malo mlijeka i da su prijašnje trgovačke veze prekinute, to je zadruga mogla obnoviti svoje poslovanje tek 2. I. 1922. Započela je praviti sir na ementalški način. Taj sir proizvodila je sve do drugog svjetskog rata. Iako se sabirno područje zadruge proteže djelomice na kiselom tlu t. zv. »ljubljskog barja«, to je zadruzi ipak uspjelo

proizvesti relativno dobar sir, koji je u bivšoj Jugoslaviji imao malo ozbiljnih konkurenata. Dokaz tome su priznanja, koja je zadruga dobila na raznim velesajmovima i izložbama. Kupaca za sir imala je skoro po cijeloj bivšoj Jugoslaviji.

God. 1930. zadruga je nabavila najmodernije strojeve za topljenje sira, koji se vrlo brzo afirmirao pod oznakom »Jason«. Do god. 1941. zadruga je napravila i raspačala skoro 3/4 milijuna kutija »Jasona«.

Za talijanske i njemačke okupacije prestala je dakako svaka druga proizvodnja, jer je mlijeko bilo potrebno za opskrbu Ljubljane.

I nakon Oslobođenja mogla je zadruga raditi samo sezonski, t. j. u doba maksimalne proizvodnje (rujan-listopad) proizvesti, sir, inače je mlijeko dostavljala u Ljubljanu. Moramo priznati, da bi zadruga nakon god. 1951. kad je bila ukinuta administrativna uprava privredom, lako mogla proizvodnjom sira mnogo zaraditi, da nije iz uvidavnosti predavala mlijeko za opskrbu Ljubljane. Upravo u zadnje vrijeme započela je opet proizvoditi sir, jer se proizvodnja mlijeka na drugim područjima već dovoljno povećala. Nadamo se, da će mljekara kod te proizvodnje i ostati, za koju ima razmjerno dobre uvjete, a nadasve do brog iskusnog majstora sirara.

God. 1946. zadruga se fuzionirala i preustrojena je u stočarsku zadrugu. God. 1949. pripojena je kao odjelak Opće poljoprivredne zadruge. Od 15. VIII. 1953. radi kao medzadružno podjetje (poduzeće) kmetijskih zadrug Vrhnika, Verd, Stara Vrhnika, Podlipa, Ligojna, Drenov grič, Blatna Brezovica i Bevke.

Upravo je bila dobra namisao zadružnog vodstva, da treba pedesetgodišnjicu tako uspješnog rada i dolično proslaviti. Budući da je ovog ljeta 50 godina, otkako je u Vrhniku bila sagrađena nova velika osnovna škola, održat će se od 29. VIII. — 8. IX. o. g. lokalna izložba obrta, industrije i lova, a toj izložbi bit će priključena mljekarska izložba, koja će obuhvatiti historijsko građivo, stručno-poučni dio za proizvođače mlijeka i propagandni dio za potrošače (Vrhnika ima dosta industrije). — 8. IX. zaključit će se lokalnom izložbom stoke uz nagrađivanje. Izdat će se i posebna brošura, u kojoj će biti ukratko opisani svi događaji nastali u 50 godina naše najveće i najbolje mljekarske zadruge.

Većinu mljekara širom Jugoslavije, koji su ikad putovali Slovenijom, vodio je put u Vrhniku. Zato će Zadružna mljekara u Vrhniku prilikom svoje 50-godišnjice i kod tih zadružnih priredaba biti upravo vrijedna pažnje i čestitaka ne samo slovenskog, nego i cjelokupnog jugoslavenskog mljekarstva.

Molimo sve naše suradnike, da u buduće dostavljaju članke pisane strojem s proredom na najviše 4—5 strana, a najkasnije do uključivo 1. u mjesecu!